

Idéhistoriens nye veje

-Redaktionelt forord

Hvilken vej skal vi gå? At gøre spørgsmålet om faglige fremgangsmåder til et spørgsmål om valget af den rette vej var for mange år siden også en yderst traditionel topos. I 1637 plastroede Rene Descartes sit lille metodeskrift til med billeder af veje – spærrede veje, labyrintiske veje, veje over bjerge og gennem skove. Som orienterende metafor betegnede 'vejen' en overførsel af en rumlig orientering på tankeprocesser, på tanke-gange om man vil. 'Metoden' – overvejelserne (*meta*) over vejen (*odos*) – skulle med tiden komme til at angive den mere strikte, kontrollerede og skridtvise slutten, i opposition til de tankebaner, der er uefterprøvede og blot tilvænnede. 'Vejene' i alle dens afskygninger betegnede således en intellektuel forholden sig og antydede en retning for den teoretiske interesse.

Slagmark nr. 67 handler om de mange veje idéhistorien har be-trådt og de mange mulige forgreninger det i dag er muligt at bevæge sig ud af. Gennem årene har Slagmark udgivet en række temanumre (Begrebshistorie, Quentin Skinner, Dansk Idéhistorie) der alle har behandlet individuelle tilgange til studiet af tanker i historien. Med dette nummer vil vi gerne vise at idéhistorien som disciplin aldrig udmærker sig ved eksistensen af en enkelt uniform tilgang – til trods for gentagne forsøg på at gennemføre netop det.

Studiet af idéhistorien i alle dens afskygninger forudsætter en bred metodologisk baggrund. Netop det faktum har ofte været fremhævet som både idéhistories force og dens svaghed. Dén idehistoriske metode findes ikke. Tilgangene er mange og findes i alle afskygninger fra de tekstnært historiske til de filosofisk analyserende. Tilgange er godt diskussionsstof. Den afvæbnende sætning: "Du har din måde, og jeg har min", er sjældent en sætning der beundres af fagfolk, uanset om emnet måtte være kunsten at lægge tagsten eller at omskrive en artikel. Har du et emne kært ligger striden om *hvordan* aldrig langt borte.

Et lærerigt eksempel er en mindre disput som Robert Darnton og Quentin Skinner, begge højt estimerede forskere med vægtige forfatterskaber bag sig, havde på Princeton University i 2004. Anledningen var et seminar om boghistorie, Darntons 'claim to fame', og dens eventuelle samarbejds muligheder med 'intellectual history', som Skinner fik lov at repræsentere.

Darnton lagde hårdt ud: "Vi har et problem", hed det. Problemet bestod ifølge Darnton i specialisering. Det var som om, at *intellectual history*, den tydelige storebror i forholdet mellem de to, ikke var interesseret i at indoptage nye tilgange, men havde nok i sin egen småelitære fokus på kanoniserede tekster. Burde det ikke være muligt for storebror at lytte lidt til lillebror? Burde den intellektuelle historie ikke være mere åben over for en syntese mellem de to?

Forslaget blev ilde modtaget af Skinner, der afviste Darntons kritik af specialiseringen og af opfordringen til synteser. Som Skinner så det eksisterede der ikke noget problem. Tværtimod var det et gode med unikke tilgange, designet til unikke genstande. Endvidere hævdede han, at idéhistorien egentlig pr inklinasjon er en modstander af både den store syntese og af overdreven specialisering. For idéhistorikeren er der til tider noget dybt arbitrært over universitetens faglige opdelinger der synes at stå i kontrast til de fuldt ud tværdisciplinære ideer der er studierne mål. På den måde kan der være noget megalomant over fagets ambitioner – en megalomani der til gengæld tempereres af metodiske og historiografiske overvejelser.

Darnton og Skinner fandt aldrig hinanden i Princeton. Darntons oplæg til samarbejde fik den kolde skulder af Skinner og den intellektuelle historie. Men midt blandt konfessionelle stridigheder opstod en anderledes enighed om de farlige yderpunkter – at blive offer for megalomani eller forfalde til selvgod specialisering.

Så: Idéhistorien har ingen metode men er spændt ud mellem et kontinuum af megalomani og specialisering. Og heri er der plads til forskellighed – og til at forfalde til kampe om hvem der bedriver 'den rigtige idéhistorie'. Det kræver et opgør med den til enhver tid herskende ortodoksi. Dette nummer af Slagmark giver nogle forskellige bud men det bør være selvsagt at de langt fra er udtømmende.

I Danmark er det efterhånden god latin at nævne "de tre store" når der skal gives eksempler på en historieskrivning der specifikt er

interesseret i ideer. Disse tre figurer – Koselleck, Skinner og Foucault – har alle på forskellig vis formuleret deres forståelser af historien som opgør med en både bedaget og misvisende måde at skrive om ideer på. Herhjemme har vi gjort Arthur O. Lovejoy og vores egen Johannes Sløk til prügelnaber. Men måske vi skal tænke anderledes om vore inspirationer? Måske figuren 'stivnet tradition vs. vitaliserende oprør' selv er blevet udtjent og bedaget? Hvordan undgår tidligere oprørere selv at ende som den nye ortodoksi?

Problemstillingen er allestedsnærværende, men kan tackles vidt forskelligt. Dette nummer af Slagmark præsenterer derfor en bred vifte af intellektuelle historier der alle på hver deres måde forholder sig til en herskende ortodoksi eller *comme il faut*. For at imødekomme de store penselstrøg har vi valgt at trykke en række længere artikler end vanligt. Samtidig har vi udvalgt og oversat tre tidligere udgivne artikler der på hver deres måde er væsentlige for diskussionen af idehistoriens nye veje.

Det første bidrag stiller spørgsmålet hvad idéhistorie egentlig gør, eller måske snarere hvad formålet med idéhistoriske studier er. FRANK BECK LASSENS bidrag "Afselvfølgeliggørelse – om idéhistoriens *raison d'être*" kommer derfor til at fungere som et prisme for de resterende artikler men er samtidig et originalt bud på en metodologisk kobling mellem begrebshistorien og den intellektuelle historie.

Den franske kulturhistoriker ROGER CHARTIER problematiserer ikke så meget idéhistorien som selve historiedisciplinen i sit essay "Historien – eller om at læse tiden". Han peger på den "krise i historien" som i 1980'erne og 1990'erne medførte en række opgør med historiefagets omgang med og forståelse af sig selv. I sit essay peger Chartier blandt andet på den nødvendige udfordring af distinktionen mellem historie og fiktion som peger på den alt for ofte oversete brug af historie som fiktion fremfor videnskab.

Nummerets svenske bidrag kommer fra DAVID DUNÉR der i sin artikel "Den kognitive vændningen" tager fat i den stadig mere indflydelsesrige forskning i den menneskelige hjernes kapaciteter. Ved at fokusere på menneskets 'dybe historie' og den menneskelige bevidstheds historie som en tilpasningshistorie åbnes der for en række spændende forbindelser mellem den menneskelige natur og kultur.

MIKKEL THORUP bidrager med en dobbeltartikel ”Taget ud af sammenhæng – om kontekst i idéhistorie” der præsenterer et forbilledligt overblik over de mange forskellige forsøg på at bedrive kontekstuel idéhistorie. Flere af de oversatte forfattere i dette nummer af Slagmark behandles indgående og præsenteres sideløbende med de mange som der ikke er blevet plads til.

I forlængelse af Thorups artikel bidrager MARK BEVIR med en oversat tekst ”Kontekstualisme – fra modernistisk metode til post-analytisk historicisme?” hvori han rejser det meget vedkomne spørgsmål om hvorvidt den kontekstuelle vej der dominerede store dele af den intellektuelle historie i 90’erne og 00’erne stadig er farbar og om den med nogen ret stadig har en metodisk berettigelse.

Temasektionen slutter med en artikel af DAVID ARMITAGE ”Hvad er den store idé? – Intellektuel historie og *longue durée*” der præsenterer et ambitiøst projekt om at kombinere idéhistorien og den intellektuelle historie i et fælles historisk projekt om at arbejde kontekstuel med idéer på tværs af tid og rum.

INTERMEZZO indeholder denne gang artiklen ”Dannelse af liv – Johan Friedrich Blumenbach og forplætningsspørgsmålet i Oplysningstidens livsvidenskaber” af CHRISTOFFER BASSE ERIKSEN. Gennem en læsning af Blumenbachs skrift om formdannelsesdriften analyserer Eriksen den historiske figur Blumenbach og hans syn på liv.

ANMELDERSEKTIONEN indeholder en fyldig anmeldelse af to bind fra det nye norske 4-bindsværk *Vestens Idéhistorie* anmeldt af Hans-Jørgen Schanz specifikt til denne udgave af Slagmark. Desuden anmelder vi George Batailles lærebog i meditation *Den Indre Erfaring*, antologien *Tysk Kulturhistorie* der er redigeret af Anna Sandberg og Detlef Siegfried, samt *Kritik* nr. 205.